अध्याय 11: द्वीपेषु रम्यः द्वीपोऽण्डमानः

विषय-सूची

8 प्रश्नावली · 41 प्रश्न

प्रश्नावली 1	पाठं पठित्वा अधोलिखितानि पदानि परस्परं मेलयन्तु। (पाठ को पढ़कर निम्नलिखित पदों को परस्पर मिलाइए।)	1 प्रश्न
प्रश्नावली 2	अधोलिखितानां प्रश्नानाम् उत्तराणि पूर्णवाक्येन लिखन्तु। (निम्नलिखित प्रश्नों के उत्तर पूर्ण वाक्य में लिखिए।)	5 प्रश्न
प्रश्नावली 3	पाठं दृष्ट्वा रिक्तस्थानानि पूरयन्तु। (पाठ को देखकर खाली स्थान भरिए।)	7 प्रश्न
प्रश्नावली 4	अधोलिखितानां विशेषण-विशेष्यपदानां मेलनं कृत्वा रिक्तस्थानानि पूरयन्तु। (निम्नलिखित विशेषण–विशेष्य पदों का मिलान करके खाली स्थान भरिए।)	1 प्रश्न
प्रश्नावली 5	पट्टिकातः समुचितानि पदानि चित्वा विशेषणानुसारं विशेष्यपदं लिखन्तु। (पट्टिका से उचित पदों को चुनकर विशेषणानुसार विशेष्यपद लिखिए।)	10 प्रश्न
प्रश्नावली 6	पट्टिकातः सर्वनामविशेषणपदानि चित्वा वाक्यानि पूरयत। (पट्टिका से सर्वनाम–विशेषण पदों को चुनकर वाक्य भरिए।)	10 प्रश्न
प्रश्नावली 7	पाठे प्रयुक्तानि अव्ययपदानि क्रियापदानि च चित्वा समुचिते स्थाने लिखन्तु। (पाठ में प्रयुक्त अव्यय एवं क्रियापदों को चुनकर उचित स्थान पर लिखिए।)	1 प्रश्न
प्रश्नावली 8	निम्नलिखितानां पदानां स्वरूपं सावधानं दृष्ट्वा उदाहरणानुसारं लिखन्तु। (यथा – समुद्रस्य मध्ये = समुद्रमध्ये)	6 प्रश्न

प्रश्नावली 1 — पाठं पठित्वा अधोलिखितानि पदानि परस्परं मेलयन्तु। (पाठ को पढ़कर निम्नलिखित पदों को परस्पर मिलाइए।)

प्रश्न 1

पाठं पठित्वा अधोलिखितानि पदानि परस्परं मेलयन्तु।

हल

पाठ में प्रयुक्त पदों का उनके उचित जोड़े से मिलान किया गया है।
मूल पाठ के स्तम्भ (क–च) के पद उत्तर-स्तम्भ के क्रमांकों से इस प्रकार मेलित हैं।

उत्तर: (क) – (vi), (ख) – (iv), (ग) – (v), (घ) – (i), (ङ) – (ii), (च) – (iii)

प्रश्नावली 2 — अधोलिखितानां प्रश्नानाम् उत्तराणि पूर्णवाक्येन लिखन्तु। (निम्नलिखित प्रश्नों के उत्तर पूर्ण वाक्य में लिखिए।)

प्रश्न 1

रामायणकाले अण्डमानद्वीपस्य नाम किम् आसीत्?

हल

पाठानुसारम् रामायणकाले अस्य द्वीपस्य नाम कथितम् अस्ति।

उत्तर: रामायणकाले अण्डमानद्वीपस्य नाम 'हंडुकमान्' आसीत्।

प्रश्न 2

स्वातन्त्र्यवीर सावरकरः कति वर्षाणि कष्टं सोढवान्?

हल

पाठे सावरकरस्य कारावासस्य अवधिः उल्लिखितः अस्ति।

उत्तर: स्वातन्त्र्यवीरः सावरकर: मातृभूमेः रक्षणाय दश वर्षाणि यावत् कल्पनातीतं घोरं कष्टं सोढवान्।

प्रश्न 3

अण्डमानद्वीपे काः जनजातयः निवसन्ति?

हल

पाठे अण्डमानद्वीपस्य विशिष्टाः जनजातयः वर्णिताः सन्ति।

उत्तर: अण्डमानद्वीपे काश्चन् अण्डमानी, ओङ्गी, जारवा, सेण्टिनली इत्यादयः विशिष्टाः जनजातयः निवसन्ति।

प्रश्न 4

अण्डमानद्वीपे आजीविकार्थं जनाः किं कुर्वन्ति?

हल

पाठे द्वीपस्य जनानाम् आजीविकासाधनानि दर्शितानि सन्ति।

उत्तर: अण्डमानद्वीपे जनाः मुक्तामालाः शुक्तिशिल्पानि, नारिकेल-शिल्पानि उपस्कराः च इत्यादीनाम् उत्पादनेन वाणिज्येन च तेषाम् आजीविका चलति। केचन कृषिकार्येण मत्स्यव्यापारेण च जीविकां निर्वहन्ति।

प्रश्न 5

अन्ते सर्वे मिलित्वा कं श्लोकं गायन्ति?

हल

पाठस्य अन्ते हुतात्मनां स्मृतौ गीतः श्लोकः अधः दत्तः अस्ति।

उत्तर: हुतात्मनां पूततपःस्थलीयं विनायकादिस्तुतिभाजनानाम्। स्वराष्ट्रधर्मं ननु शिक्षयन्ती सुदर्शनीया भुवि तीर्थकल्पा॥

प्रश्नावली 3 — पाठं दृष्ट्वा रिक्तस्थानानि पूरयन्तु। (पाठ को देखकर खाली स्थान भरिए।)

प्रश्न 1

अण्डमानद्वीपस्य राजधानी ..... अस्ति।

हल

पाठानुसारम् उचितं पदम् रिक्तस्थाने पूरितम्।

उत्तर: श्रीविजयपुरम्

प्रश्न 2

सूर्याशः गृहं गत्वा ..... अण्डमानस्य अन्वेषणम् अकरोत्।

हल

पाठानुसारम् उचितं पदम् रिक्तस्थाने पूरितम्।

उत्तर: जालपुटे

प्रश्न 3

प्रथमशताब्द्याम् अस्य नाम ..... इति आसीत्।

हल

पाठानुसारम् उचितं पदम् रिक्तस्थाने पूरितम्।

उत्तर: अंगादेमन्

प्रश्न 4

अस्मिन् द्वीपे ..... इति कारागारम् अस्ति।

हल

पाठानुसारम् उचितं पदम् रिक्तस्थाने पूरितम्।

उत्तर: सेल्युलर

प्रश्न 5

वयं स्वातन्त्र्यवीराणां ..... सुखेन जीवामः।

हल

पाठानुसारम् उचितं पदम् रिक्तस्थाने पूरितम्।

उत्तर: बलिदानेन

प्रश्न 6

कालापानी ..... संस्थायाः वैश्विकसम्पदः सूच्यां संरक्षितम्।

हल

पाठानुसारम् उचितं पदम् रिक्तस्थाने पूरितम्।

उत्तर: यूनेस्को

प्रश्न 7

कृषिकार्येण ..... च जीविकां निर्वहन्ति।

हल

पाठानुसारम् उचितं पदम् रिक्तस्थाने पूरितम्।

उत्तर: मत्स्यव्यापारेण

प्रश्नावली 4 — अधोलिखितानां विशेषण-विशेष्यपदानां मेलनं कृत्वा रिक्तस्थानानि पूरयन्तु। (निम्नलिखित विशेषण–विशेष्य पदों का मिलान करके खाली स्थान भरिए।)

प्रश्न 1

अधोलिखितानां विशेषण-विशेष्यपदानां मेलनं कृत्वा रिक्तस्थानानि पूरयन्तु।

हल

(विशेषणम् — विशेष्यम्; लिङ्ग-वचन-विभक्ति-साम्यम्)

(क) नीलम् — समुद्रम् → नीलं समुद्रम् (उदाहरणम्)

(ख) सुन्दरतमेषु — समुद्रतटेषु → सुन्दरतमेषु समुद्रतटेषु (सप्तमी, बहुवचनम्)

(ग) स्वीयाः — रीतिपरम्पराः → स्वीयाः रीतिपरम्पराः (प्रथमा, बहुवचनम्)

(घ) विविधवर्णाः — मत्स्याः → विविधवर्णाः मत्स्याः (प्रथमा, बहुवचनम्)

(ङ) स्थानीये — आपणे → स्थानीये आपणे (सप्तमी, एकवचनम्)

(च) प्रथमम् — स्थानम् → प्रथमं स्थानम् (नपुंसकम्, एकवचनम्)

उत्तर: नीलं समुद्रम्; सुन्दरतमेषु समुद्रतटेषु; स्वीयाः रीतिपरम्पराः; विविधवर्णाः मत्स्याः; स्थानीये आपणे; प्रथमं स्थानम्

प्रश्नावली 5 — पट्टिकातः समुचितानि पदानि चित्वा विशेषणानुसारं विशेष्यपदं लिखन्तु। (पट्टिका से उचित पदों को चुनकर विशेषणानुसार विशेष्यपद लिखिए।)

प्रश्न 1

नूतने ..... (पट्टिका: वृक्षान्, गुरुकुलम्, गृहे, तटस्य, पाठशालां, पुस्तकानि, शाटिकायां, गजाय, युवती, मार्ग:)

हल

विशेषणस्य लिङ्ग-वचन-विभक्ति-अनुसारं विशेष्यपदं चितम्।

उत्तर: गृहे

प्रश्न 2

पवित्रं .....

हल

विशेषणस्य लिङ्ग-वचन-विभक्ति-अनुसारं विशेष्यपदं चितम्।

उत्तर: गुरुकुलम्

प्रश्न 3

रक्तायां .....

हल

विशेषणस्य लिङ्ग-वचन-विभक्ति-अनुसारं विशेष्यपदं चितम्।

उत्तर: शाटिकायां

प्रश्न 4

उत्तमानि .....

हल

विशेषणस्य लिङ्ग-वचन-विभक्ति-अनुसारं विशेष्यपदं चितम्।

उत्तर: पुस्तकानि

प्रश्न 5

सुदीर्घः .....

हल

विशेषणस्य लिङ्ग-वचन-विभक्ति-अनुसारं विशेष्यपदं चितम्।

उत्तर: मार्ग:

प्रश्न 6

सुन्दरी .....

हल

विशेषणस्य लिङ्ग-वचन-विभक्ति-अनुसारं विशेष्यपदं चितम्।

उत्तर: युवती

प्रश्न 7

उन्नतान् .....

हल

विशेषणस्य लिङ्ग-वचन-विभक्ति-अनुसारं विशेष्यपदं चितम्।

उत्तर: वृक्षान्

प्रश्न 8

विशालां .....

हल

विशेषणस्य लिङ्ग-वचन-विभक्ति-अनुसारं विशेष्यपदं चितम्।

उत्तर: पाठशालां

प्रश्न 9

स्थूलाय .....

हल

विशेषणस्य लिङ्ग-वचन-विभक्ति-अनुसारं विशेष्यपदं चितम्।

उत्तर: गजाय

प्रश्न 10

तस्य .....

हल

विशेषणस्य लिङ्ग-वचन-विभक्ति-अनुसारं विशेष्यपदं चितम्।

उत्तर: तटस्य

प्रश्नावली 6 — पट्टिकातः सर्वनामविशेषणपदानि चित्वा वाक्यानि पूरयत। (पट्टिका से सर्वनाम-विशेषण पदों को चुनकर वाक्य भरिए।)

प्रश्न 1

..... पुष्पाणाम् उद्यानम् अस्ति। (पट्टिका: ते, तस्मिन्, तत्, तेषां, एषा, तौ, तस्यै, ताः, तेन, सः)

हल

वाक्यस्य लिङ्ग-वचन-विभक्ति-अनुसारं उचितं सर्वनामविशेषणपदं चितम्।

उत्तर: तेषां

प्रश्न 2

..... वृद्धा आपणं गच्छति।

हल

वाक्यस्य लिङ्ग-वचन-विभक्ति-अनुसारं उचितं सर्वनामविशेषणपदं चितम्।

उत्तर: एषा

प्रश्न 3

..... चित्रे चन्द्रयानम् अस्ति।

हल

वाक्यस्य लिङ्ग-वचन-विभक्ति-अनुसारं उचितं सर्वनामविशेषणपदं चितम्।

उत्तर: तस्मिन्

प्रश्न 4

..... शिक्षकः संस्कृतं पाठयति।

हल

वाक्यस्य लिङ्ग-वचन-विभक्ति-अनुसारं उचितं सर्वनामविशेषणपदं चितम्।

उत्तर: सः

प्रश्न 5

..... बालकाः जलं पिबन्ति।

हल

वाक्यस्य लिङ्ग-वचन-विभक्ति-अनुसारं उचितं सर्वनामविशेषणपदं चितम्।

उत्तर: ते

प्रश्न 6

..... पुष्पम् आकर्षकम् अस्ति।

हल

वाक्यस्य लिङ्ग-वचन-विभक्ति-अनुसारं उचितं सर्वनामविशेषणपदं चितम्।

उत्तर: तत्

प्रश्न 7

..... कन्दुकेन क्रीडन्ति।

हल

वाक्यस्य लिङ्ग-वचन-विभक्ति-अनुसारं उचितं सर्वनामविशेषणपदं चितम्।

उत्तर: तेन

प्रश्न 8

..... शिक्षिकाः गीतं शिक्षयन्ति।

हल

वाक्यस्य लिङ्ग-वचन-विभक्ति-अनुसारं उचितं सर्वनामविशेषणपदं चितम्।

उत्तर: ता:

प्रश्न 9

..... मयूरौ नृत्यतः।

हल

वाक्यस्य लिङ्ग-वचन-विभक्ति-अनुसारं उचितं सर्वनामविशेषणपदं चितम्।

उत्तर: तौ

प्रश्न 10

..... बालिकायै पुस्तकानि यच्छ।

हल

वाक्यस्य लिङ्ग-वचन-विभक्ति-अनुसारं उचितं सर्वनामविशेषणपदं चितम्।

उत्तर: तस्यै

प्रश्नावली 7 — पाठे प्रयुक्तानि अव्ययपदानि क्रियापदानि च चित्वा समुचिते स्थाने लिखन्तु। (पाठ में प्रयुक्त अव्यय एवं क्रियापदों को चुनकर उचित स्थान पर लिखिए।)

प्रश्न 1

पाठे प्रयुक्तानि अव्ययपदानि क्रियापदानि च चित्वा समुचिते स्थाने लिखन्तु।

हल

पाठात् अव्ययपदानि (अविकारी पदानि) पृथक् चितानि।
पाठात् क्रियापदानि (धातुरूपाणि) पृथक् चितानि।

उत्तर: अव्ययपदानि – कुत्र, खलु, बहु, आम्, न, एव, कश्चन, किञ्चित्, अद्य, अपि, यः, तदा, समीचीनं, तत्र, अहो, काचित्, महती, इति, अपरं, एव। क्रियापदानि – स्मरामि, जानन्ति, अस्ति, जानीमः, दर्शयन्ती, अकरवम्, आसीत्, सूचयतु, सोढवान्, जीवामः, निवसन्ति, संरक्षितम्, अकरोत्, तिष्ठन्ति, अगच्छम्, दृष्टवन्तः, दृष्टवान्, चलन्ति, दृश्यते, कुर्वन्ति।

प्रश्नावली 8 — निम्नलिखितानां पदानां स्वरूपं सावधानं दृष्ट्वा उदाहरणानुसारं लिखन्तु। (यथा – समुद्रस्य मध्ये = समुद्रमध्ये)

प्रश्न 1

द्वीपानां समूहः .....

हल

षष्ठी-तत्पुरुष-समासानुसारं समस्तपदं निर्मितम्।

उत्तर: द्वीपसमूहः

प्रश्न 2

रामायणस्य काले .....

हल

षष्ठी-तत्पुरुष-समासानुसारं समस्तपदं निर्मितम्।

उत्तर: रामायणकाले

प्रश्न 3

भारतस्य भूमिः .....

हल

षष्ठी-तत्पुरुष-समासानुसारं समस्तपदं निर्मितम्।

उत्तर: भारतभूमिः

प्रश्न 4

उद्योगस्य विषयः .....

हल

षष्ठी-तत्पुरुष-समासानुसारं समस्तपदं निर्मितम्।

उत्तर: उद्योगविषयः

प्रश्न 5

देशस्य भक्तः .....

हल

षष्ठी-तत्पुरुष-समासानुसारं समस्तपदं निर्मितम्।

उत्तर: देशभक्तः

प्रश्न 6

समुद्रस्य तलम् .....

हल

षष्ठी-तत्पुरुष-समासानुसारं समस्तपदं निर्मितम्।

उत्तर: समुद्रतलम्